

lehetségesnek. Ilyképpen a jelenben merő társadalmi toldozómunkára vannak utalva...“ Engels művei különösen alkalmasak arra, hogy a tudományos szocializmus tanulmányozásánál kiindulópontul szolgáljanak és a „társadalmi toldozómunka“ helyett a negyedik rend gyakorlatának revolúciós perspektívát adjanak.

A *Deutsche Ideologie*-től kezdve, melynek tulnyomó része kétségtelenül Engelstől származik, önálló művei egész sorát hagyta ránk. Az Antidühring, a Ludwig Feuerbach és a klasszikus német filozófia lezárulása, a Család, Állam, Magántulajdon keletkezése, a Történelmi Materializmus című előszó, a Természetdialektika töredék, a történelmi materializmussal foglalkozó híres négy levél és más írások a marxizmusnak vitathatatlanul egyenrangú alappilléreit képezik. Emellett stratégiai jelentőségű irásai napjainkban újabb aktualitást nyertek. Meg kell emlékeznünk még a Tőke második és harmadik kötetéről is, melyeket Marx halála után ő rendezett sajtó alá. Csak örülni lehet annak, hogy a 40. évforduló úgy Engels írásainak újbóli kiadása, mint tanulmányozása és népszerűsítése terén termékeny ösztönzést nyújt.

(Pozsony)

Kovács Károly

MODERN MESSZIANIZMUS. Sok szó esett mostanában egy munkáról, amelynek Pap Károly a szerzője és amely a zsidóság helyzetével foglalkozik „különös tekintettel Magyarországra“. Ez a megkülönböztetés csak félig-meddig indokolt, mert a dolgok összefüggése adja a lényegét és főleg a zsidókérdés kialakulása annyira befolyása alatt áll a nemzetközi viszonylatoknak, hogy a kérdést csak nagyvonalúságban lehet világosan áttekinteni. Pap Károly ugyan, amikor hozzányúl a zsidók ügyéhez, előrebozsájtja, hogy „egy népet csak úgy szabad ábrázolni, ahogy él, mozog, örül s szenved millió alakban“, — tehát mozgásában és fejlődésében: dialektikusan, ám ahogy öntudatlanul ráébred a megismerés egyetlen lehetőségére, azt mégis félreérti, mert „művészi“nek hiszi benne azt, ami dialektikus. Tanulmányára ezért mondta ki már eleve és jogos önbeismeréssel a „halálos ítéletet“. A művészi mód csak a kifejező formára vonatkozhat és nem a mondanivalók lényegére, ha az ember történelmi esszét ír és nem legendát. Pap Károly azonban nem tud önmagában elszakadni az elbeszélőtől, még egy tanulmány erejéig sem. Lélekábrázoló művészetét teljes erővel beleveti egy nép legendaszerű ábrázolásába és ahelyett, hogy életét és mozgását társadalmi síkon követné, követi a vallások ködös mítoszán keresztül, elfeledvén, hogy a vallást magát is gazdasági és társadalmi befolyások alakították. Az istenkérdés kétségbeejtő problematikája hálózza körül azt az egyszerű kérdést, miért történt mindaz a zsidókkal, ami történt.

Nem bírálni akarjuk ezuttal Pap Károly egyébként irodalmilag becses munkáját azért, mert elfilozofálja a történelmi feladatot és metafizikai magyarázatot keres és mond. Egy másik ellenkönyvet kellene ehhez írni és mondatról-mondatra bebizonyítani az állítások abszurditását a történelmi materializmus eszközeivel. Itt inkább csak arról volna most szó, hogy ha már zsidó sebeket és bűnöket érintünk Pap Károly jóvoltából és kérdéseinkre feletet nem találunk, igyekezzünk mi felelni ez alkalommal legalább egynehány olyan kérdésre, amely Pap könyve nyomán felmerül. Röviden: a zsidókérdésről.

Pap Károlynak van igaza, amikor a multon keresztül igyekszik elérkezni napjaink problémáihoz. „A népben gyakran az a legelevenebb, ami elmúlt: a halottak“, — írja öntudatlanul egy francia szólásmód nyo-

mán, amely azonban ezt a gondolatot sokkal markánsabban fejezi ki: „Ce qu'il y a de plus vivant dans le present c'est le passé“. (Ami a leg-
 elevenebb a jelenben, az a múlt.) Meddig kell hát visszanyúlnunk a
 múltba, hogy gyökerénél fogjuk meg a zsidókérdés erjesztő gombáit.
 Vajjon-elég-e, ha csak a középkorban térünk vissza, vagy nem kell-e
 visszakalandoznunk az ókorba, az alexandriai zsidóüldözésig, vagy
 esetleg még tovább? Pap Károly messze megy, egész az ősapáig, hogy
 eljusson a — népi önismeretig. De erről van-e szó? Elég-e magunkba
 néznünk, hogy meglessük, ami kívülünk történik? Babiloniáig is vissza-
 tekintésért Pap az ő zsidóit és döntőnek tartja a vallás befolyását a nép éle-
 tére. Mert: „Ami Babilonban megóvta a zsidóságot a beolvadástól: a
 törvények vallási jellege, az segíti most szétbontani a népet.“ Pap el-
 felejtí, hogy a vallás csak szívesen szívárog azon a társadalmi eretelen
 keresztül, amit a szükségyszerű életformák számára nyitva tartanak.
 Babilon döntő a zsidóság életében, de csak mint egy állomás, ahonnan
 útjára elindul. A zsidók kereskedő foglalkozása a babilonai száműzetés-
 ben vesz fel látszólagosan sajátos népi jelleget. Száműzetésbe csak a
 gazdagok kerülnek, a szegény paraszti elemet ott hagyják porladni a
 hazai földekn, romlandó sorsuk közepette. A száműzött gazdagok szá-
 mára új otthonukban végkép nem kínálkozik más elhelyezkedés, mint
 a kereskedelem. Nemrég még nomádok, sőt nomád kereskedők voltak,
 iparhoz nem értenek. Az a gazdasági determináltság, amely Palesztiná-
 ban a földrajzi adottságoknál fogva kereskedővé alakította őket itt
 már úgy szólván magukkal hozott készség, amelyet más lehetőségek
 hiánya és a kereskedelem nagyobb arányai tovább fejlesztenek. A zsi-
 dókat itt alakítja át a városi élet és a parasztságból való kiegészülés
 hiánya, itt veszik fel azt a mentalitást, amely nem annyira „faji tulaj-
 donság“, mint városi tulajdonságok kiéleződése. Ezért a babilóniai
 száműzetés messzehatón jelentőségű Izrael további társadalmi ala-
 kulására. Innen kezdődik a zsidók szétszóródása a gazdasági ütőerek
 mentén a kereskedelmi érdekek és kapcsolatok kifejllesztése érdekében.
 Az európai diaszpórának ez a duzzasztó rezervoárja. Kisázsian át ke-
 rülnek az Égei-tenger partvidékére és onnan tovább. Mikor a mezo-
 potámiai birodalmak hanyatlása bekövetkezett, Palesztina gazdasági sze-
 repe is teljesen megváltozott. Megszűnt összekötő jelentősége és a világ-
 kereskedelem új fejlődési iránya Szíria, Egyiptom, Róma felé tereli a ke-
 reskedő népeket. A zsidók így jutnak el a római birodalomba.

A szétszóródással, az új Babilonnal szemben Jézus áll — írja Pap.
 Fontos kérdés a zsidóság és kereszténység viszonya, az igaz, ám nem
 „láttnoki“ értelemben, ahogy Pap ezt számbaveszi. A kereszténység ideoló-
 giai befolyásának vizsgálata szükséges az antiszemitizmus okainak
 keresésében és ez ott válik eredményessé, ahol a zsidó-ellenességben si-
 kerül felismerni az erkölcsi tartalom jelenlétét. Konstantin óta a ke-
 resztény erkölcsi szemlélet szabta meg a kor uralkodó szemléletét,
 amely gazdasági téren is érvényre juttatta a maga felfogását. Így a
 kor gazdasági szükségletének az uzsorának ellenszenves zsidó jellegét,
 amely az egész középkor zsidóheceinek szakadatlan indító oka volt —
 az egyházi szemlélet szabta meg, mert keresztény tudvalevőleg uzsorá-
 val nem foglalkozhatott. Az egyház vallási türelmetlensége pedig ak-
 kor jelentkezik a maga teljességében, amikor az egyházi vagyon a kö-
 zépkori állapotok nyomán folyton növekedett, helyesebben, amikor a
 nem keresztény tömegek útjában állottak hatalma teljes kibontakozá-
 sának. Erkölcsi világnézetéről csak ilyen vonatkozásban beszélhetünk.

A zsidóság fennmaradását tulajdonképpen nemzeti tragédiájának
 köszönheti. Szétszórtsága mentette meg attól, hogy elpusztuljon a ró-

mai légiók kardjaitól. Az élethalál harcot a római impérium ellen a héber paraszti rétegek vívták, mialatt a zsidóság kereskedő rétege már rég elhelyezkedett az idegen társadalmakban. „Lehetetlen — írja Heller (Untergang des Judentums c. könyvében) — hogy egyetlen történelmi esemény, mint egy elvesztett csata, vagy egy templom lerombolása, alapjában megváltoztassa egy egész nép gazdasági és társadalmi szerkezetét.“ Valóban a zsidóság sem annak következtében szóródott szét és let: kereskedővé, mert a templomát feldúlták: mint már érintettük a babiloni száműzetés után kezdődött meg a beszivárgása idegen államok testébe, magával vivén foglalkozása adottságait. Ez a foglalkozási jellegzetesség a zsidóság izolációs törekvéseinek befolyásoltságában teljesen kasztszerű elemeket termelt ki magából. A zsidóság városi kereskedő zöme a római birodalomban kasztta formálódik át, a zsidóság itt már nem nemzet, nem nép, nem tartozik a római társadalom osztályaihoz, hanem kaszt csupán, a zsidó kereskedők kasztja, amely privilegizált és monopolisztikus helyzeténél fogva nagy befolyáshoz jut. A kaszt jellegnek ez a döntő befolyása kíséri a zsidókat történelmi-társadalmi utjukon. „Hogy a zsidók túlélték a föniciabelieket s kártágóikat, annak a körülménynek köszönhető, hogy kasztta változtak át, hogy nemzetük felbomlott.“ (Heller). Ez a zárt közösség, a fennálló termelési viszonyokban nélkülözhetetlen gazdasági tevékenység vezeti át a zsidókat az ókor rabszolgatársadalmából a feudalizmus kibontakozó korszakába. „Ez a gyökere a zsidók egész későbbi történetének: hogy az antik társadalom a zsidót már, mint az áruforgalom és a pénzgazdaság első formáinak hordozóját ismeri, mint a gazdasági forgalom mindamaz elemének hordozóját, amely a nem szabad emberi munkára alapozott antik gazdaság és társadalom összeomlása után szükséges elem kellett, hogy legyen a kibontakozó feudális periódusban, amely az árútermelő társadalom egy magasabb formájának szálláscsinálója.“

„Az antik világ nem csak a görög filozófiát, a római jogot és a kereszténységet hagyta az utókorra, a zsidóság, mint az áruforgalom hordozója egyik legfontosabb öröksége volt.“ (Heller.) Nem követhetjük tehát Pap Károly bölcsekedésének útjait a történelem útjai helyett és nem fogadhatjuk el sajátos nézeteiből eredő megállapítását sem, hogy a zsidóságnak az a töredéke, amely nem a jézusi eszmében olvadt fel, fel, csak „Európa Judeáiban telepedhetett le, az állandó kavargások és bomlások országaiban.“

A történelem-filozófiával szembenáll maga a történelem.

*

És most itt van a nagy kérdés, a zsidóság örök harca megmaradásáért. Mért harcol? Fajáért? Hitéért? Inkább talán az életéért. A zsidó egyike a polgári társadalom első pionirjainak. Ennek már nem, mint zsidóra van szüksége, mert a társadalom uralkodó osztálya veszi át a zsidók funkcióját. A kaszt monopóliuma az osztály monopóliuma, amely a maga körzetében a zsidót, mint egy kasztnak a tagját megsemmisíti, mégpedig oly' módon, hogy magába felolvasztja. Megkezdődik az asszimiláció. A hasonulás nagy folyamata, amely ahelyett, hogy csökkentette volna, felfokozta az antiszemitizmust. Pap Károly ott, ahol elérkezik a maga elméletével az emancipáció kérdéséhez, szokatlan bátorsággal beszél a befogadó gazdanépről, magatartása azonban azé a zsidóé, aki csukott ajtó felé kiabál, mert szeretne besétálni, de nem lehet. Nyugodtan maradhat hát öntudatos. És Pap hajlandó vállalni „megannyi szenvedés, nélkülözés árán“ is a zsidó sorsot, a nemzeti kisebbség helyzetét, mert: „Az önként vállalt szenvedés megtisztít, megerősít“. De önként vállalt-e ez a szenvedés? Az asszimiláció és emancipáció nem

zsákuccába futott-e és akárhogy nézzük is, a zsidóság kisebbségi sorsra jutott. Miről van hát szó, az asszimilációval van baj vagy a társadalommal? Pap elfogadja a társadalmat, úgy, ahogy van és inkább a zsidón akar változtatni, holott a társadalom formálta ilyenné. Új társadalomról hát nem esik szó nála, ama társadalomról, amely a zsidókérdés helyett az osztálykérdést tisztázza, hogy ezzel gyökerében irtsa ki a társadalmi ellentéteket.

Pap Károly, aki könyvét aféle vitairatnak szánta és kiinduló támaszául egy zsidó mozgalomnak, amely nem asszimilációra, nem cionizmusra, hanem egy új ghetto megalakítására törekszik, elfelejti, hogy a ghetto, a zsidóság izolációs életkerete sohasem vette elejét a zsidóellenességnek, sőt felfokozta. „A magyarság meg fogja engedni, hogy a zsidóság önmagával rendelkezék, nem csak, mert ez egyaránt erkölcsi és nemzeti kötelessége, hanem, mert ezzel a saját maga javát fogja elsősorban szolgálni,“ — írja csaknem a népi lovagiasságra apellálva a szerző. A keleti kapitalista országok zsidósága szomorú példákat szolgáltathatna Pap Károlynak a nemzetiségi élet „értelméről“. A fejlődés túlhaladta a ghetto korszakot és azt visszahívni merénylet a társadalmi fejlődés ellen. Zsidó nemzeti kisebbségről csak ott lehet beszélni ahol önálló nyelv és kultúra dokumentálja a máshovátartozást. A zsidóság évszázadokon át szenvedte az izolációs törekvések eredményeit és ha az asszimiláció sem hozta meg azt a javulást, amit remélt, ez csak azt jelenti, hogy a társadalmi fejlődésnek még egy magasabb fokára kell elérkezni, ahol a zsidóság nem-termelő rétegei a gazdasági rend átalakulásával kikerülnek a fölöslegessé vált aszociális gazdasági pozíciókból és a társadalom ezzel megszabadul a zsidókérdéstől.

A zsidókérdéssel való minden egyéb kísérletezés nem más, mint modern messzianizmus.

Ujvári László

CANNON PROFESSZOR ÉS A TUDOMÁNY MAI HELYZETE. A XV. nemzetközi fiziológiai kongresszus méreteiben és jelentőségében egyaránt kiemelkedő jelensége volt a tudományos életnek. Augusztus 9-én kezdte meg tanácskozásait a leningrádi Uricki-palota nagytermében 38 ország ezeröttszáz delegátusa jelenlétében. A megnyitó beszédet Pavlov professzor tartotta, aki rámutatott arra, hogy a tudósok a mai kiélezett nemzetközi helyzetben nem elégedhetnek meg speciális tudományáguk minél alaposabb és mélyebb megvitatásával, hanem hitet kell tenniük a béke mellett is, mert a béke fenntartását egyformán megkívánják úgy emberi, mint tudományos érdekeik. „Bármily különbözők is vagyunk, — mondotta — összeköt bennünket az a közös feladat, melynek életünket szenteltük. Mint bajtársak, munkatársak gyűltünk össze, mindnyájan azon dolgozunk, hogy az észszerűség alapján az egész emberiséget véglegesen összefogjuk. De ha háború ütne ki, akkor sokan közülünk szembekerülnének egymással a tudomány területén is, amint az már eddig is annyiszor megtörtént. S akkor nem gyűlhetnénk úgy össze, mint most. S a tudományos értékeket is másképp bírálánk meg. Megértem a szabadságharc nagyságát, de tagadhatatlan az, hogy a háború önmagában véve vad eszköz az élet nehézségeinek megoldására s méltatlan az emberi észhez s az emberiességhez.“

A kongresszus négy teljes ülést tartott s munkája fő részét a különböző albizottságok ülésein végezte, ahol a modern fiziológia speciális kérdéseivel foglalkoztak tüzetesen. Walter Cannon, a híres amerikai fiziológus, aki az idegrendszer kémiai folyamatait illető kutatásaival, Pavlov mellett, a fiziológia egyik legnagyobb nemzetközi szaktekintélye az